

Pr. Ovidiu SOARE¹

CONFLICTUL SOCIAL ÎN COMUNITĂȚILE URBANE

Social Conflict in Urban Communities

Abstract: From the perspective of classical sociology, rural communities are often thought and understood as spaces where there are balance and harmony; and urban communities as spaces where alienation and anxiety reign. Within urban communities, conflicts and unrest are much more evident, and social cohesion is not as intense as in rural communities. There is no doubt that for contemporary sociology, social conflict is mainly analyzed in urban communities, even if in both rural and urban communities there has been consensus and conflict alike, in all historical periods. We notice, at the same time, that today, during a pandemic, the conflict in the urban space is more present than ever. However, we do not lose hope that we will eventually overcome these challenges and emerge much stronger from this trial; and social conflict will be present, more and more, only in future studies and articles.

Keywords: urban communities, rural communities, conflict and social consensus, contemporary society

Comunitățile rurale sunt de cele mai multe ori gândite și înțelese ca spații unde există echilibru și armonie, iar comunitățile urbane ca spații unde domnește alienarea și neliniștea.

Dacă ne gândim la *bolile* secolului XX (stresul, nevroza...), observăm că există o tendință de a fi înțelese ca o consecință a inadaptării omului la mediul urban, la felul în care acesta se manifestă. Există o anumită nostalgie față de vremurile trecute, în care relațiile dintre actorii sociali erau stabile și mergeau după o anumită tradiție și rânduială. Acestea se pot încadra într-o evoluție, sesizată foarte bine de către Pierre Birnbaum atunci când analizează teoriile sociologice ale conflictului, care cu preponderență se manifestă în cadrul comunităților urbane.

¹Senior Lecturer, PhD, „Dunărea de Jos” University of Galați, Romania, Faculty of History, Philosophy and Theology, Romania

Societatea urbană ca spațiu privilegiat al conflictelor

Birnbaum, citându-i Marx și Tönnies, afirmă că în societatea naturală întâlnim comunități armonioase în care se regăsesc concordia și solidaritatea organică. Acestea previn situațiile conflictuale. Aici nu există interese de grup, iar confruntările interpersonale aproape că nu există. Pe de altă parte societatea urbană devine un loc în care conflictele se regăsesc la tot pasul. Aici, chiar dacă actorii sociali sunt izolați unii față de alții, fiecare dintre ei se luptă pentru dobândirea profitului absolut și pentru extinderea proprietăților personale.

Spațiul urban în care înflorește această societate asistă astfel atât la nașterea luptei de clasă, ce generează o formă specifică de putere politică legată de interesele dominante, cât și la nașterea neîncetatei rivalități dintre actorii atomizați de către societatea de masă modernă (Birnbaum, 2006, p. 273).

Conflictul social

Ceea ce pare definitoriu pentru sociologia contemporană, referitor la comunitățile urbane este conceptul de conflict social. Acest lucru ține de perspectiva care este folosită pentru a analiza o comunitate.

C. Wright Mills, atunci când vrea să definească conflictele publice și necazurile personale, pornește de la valorile apreciate și amenințările prezente în societatea contemporană. Dacă valorile apreciate de oameni nu sunt amenințate ei se simt bine, iar dacă aceste valori sunt amenințate oamenii intră într-o stare de panică sau criză. Apare însă și situația când oamenii devin indiferenți sau apatici, din cauza faptului că nu mai au nici un sistem de valori pe care să-l prețuiască. În această ultimă situație, când valorile dispar din conștiința oamenilor, aceștia sunt înconjurați de o primejdie difuză care gravitează în jurul lor și astfel apare neliniștea și anxietatea, care se transformă într-o stare generală de indispoziție. Această stare de neliniște și indispoziție caracterizează societatea noastră. Este un sentiment al unei neliniști vagi care nu se poate descoperi, este ca acel ceva care plutește în aer și îți dă sentimentul de nesiguranță.

Această stare de neliniște este dată de forțele nesupuse ale societății contemporane, cu metodele ei de producție alienate, cu tehnicile sale indirecte de dominare politică, cu anarhia internațională pe care o provoacă, într-un cuvânt, cu transformările profunde pe care le produce în însăși natura omului și în condițiile și scopurile vieții sale (Mills, 1975, pp. 40-43).

Perspectiva unei societăți capitaliste amenințată de nedreptate și inechitate socială o regăsim și în discursurile antioccidentale din fostele țări comuniste. Limbajul și perspectiva sunt izbitor de asemănătoare².

Dacă C. Wright Mills abordează problema conflictului dintr-o perspectivă de stânga, materialistă, Anthony Giddens abordează problema luând în considerare dualitatea consens-conflict, plecând de la dimensiunile funcționaliste ale lui Durkheim asupra societății, unde este prezent consensul, sau trebuie să fie prezent prin acțiunile instituțiilor, și terminând cu cei care interpretează societatea ca spațiu al conflictului folosind concepțiile marxiste asupra conflictului de clasă (Giddens, 2010, pp. 104-105).

Anthony Giddens consideră că există un echilibru în abordarea conflictului și a consensului; Pierre Birnbaum abordează conflictul, din perspectiva concepției marxiste asupra luptei de clasă sau a conflictului de clasă, perspectivă care este descoperită de Birnbaum și în opera lui Durkheim. Astfel Birnbaum mărturisește că: *Durkheim nu mai ascunde faptul că transmiterea ereditară a proprietății sau diviziunea muncii prea accentuată, rezultat, de exemplu, al fordismului, conduc în mod logic, și una, și cealaltă, la conflicte sociale legitime ce repun în discuție ordinea socială* (Birnbaum, 2006, p. 275).

² În *Darea de seamă* a Comitetului de Partid Muncitoresc Raionul Făurei, din perioada 1 ianuarie-31 martie 1950, aflăm că principalele preocupări ale partidului priveau stabilitatea păcii la nivel planetar, indignarea față de militarizarea țărilor capitaliste, înfrângerea și lichidarea focarelor principale ale fascismului și ale agresiunii mondiale. Dintre toate acestea intensificarea luptei pentru pace era una din cele mai puternice mișcări ale vremii. Iată un fragment semnificativ: *masele populare au înțeles că soarta Statelor nu poate fi încredințată guvernărilor reacționari, care urmăresc scopuri egoiste, agresive și antipopulare. Popoarele nedorind să mai trăiască ca în trecut își iau soarta statelor lor în propriile lor mâini, stabilesc rânduieli democratice și duc o luptă activă împotriva forțelor reacțiunii, împotriva ațățătorilor la un nou război. Popoarele lumii nu vor să se mai repete calamitățile războiului. Ele luptă cu perseverență pentru întărirea păcii și a securității* (S.J.A.N.Br., 1950, f. 1).

Darea de seamă continuă cu citate dintr-un interviu al Tov. STALIN care înfierează societatea capitalistă: *În Statele Unite ale Americii, în Anglia ca și în Franța spune Tov. STALIN există forțe agresive care doresc un nou război. Ele au nevoie de un război pentru a obține supraprofituri pentru a jefui alte țări. Aceștia sunt miliardarii și milionarii care văd în război o afacere rentabilă aducătoare de profituri uriașe* (S.J.A.N.Br., 1950, f. 2).

Sunt enumerate în acest raport acțiunile și victoriile obținute de clasa muncitoare sub conducerea P.C.R., având la bază învățăturile Marxist-Leniniste, eliberând muncitorimea de la orașe și sate care era exploatată de fabricanți și moșieri, ducând în continuare o luptă fățișă contra rămășițelor capitaliste demascând și aruncând rând pe rând pe aceștia (S.J.A.N.Br., 1950, f. 5).

Acest laitmotiv, al miliardarilor și milionarilor occidentali care vor să se îmbogățească declanșând războaie și exploatând popoarele sărace și cinstite, a fost prezent în toată perioada comunistă și din păcate nu a dispărut nici astăzi. Interesant este că acest tip de discurs este construit pe o structură logică ceea ce face să fie într-o oarecare măsură credibil.

Nu încapă îndoială că atât în comunitățile rurale cât și în cele urbane consensul și conflictul au existat deopotrivă în toate perioadele istorice. Societatea armonioasă de care face vorbire Birnbaum și unde erau prezente concordia și armonia aduc mai degrabă aminte de o viziune paradisiacă asupra societății, o viziune, dacă vreți, care ține mai mult de o concepție teleologică asupra societății, pentru că în interpretarea lui Birnbaum consensul va reveni într-o societate viitoare, în care se vor produce profunde transformări economice, în care statul va fi abolit, iar societatea nu va mai fi modelată de conflicte structurale, ceea ce va duce inevitabil la sfârșitul istoriei umane (Birnbaum, 2006, p. 275).

În cadrul comunităților urbane, din perspectiva sociologiei clasice, sunt mult mai evidente conflictele, frământările, iar coeziunea socială nu are aceeași intensitate ca în comunitățile rurale. Așa cum remarca Tönnies, în cadrul comunităților urbane, *fiecare este pentru el și într-o stare de tensiune față de toți ceilalți* (Tönnies, 1944, p. 39).

Metamorfoza

Semnificativă, în acest sens, pentru analiza și înțelegerea conflictului social, din perspectiva sociologiei clasice, mi se pare nuvela scriitorului F. Kafka, *Metamorfoza*:

Într-o bună dimineată, când Gregor Samsa se trezi în patul lui, după o noapte de vise zbuciumate, se pomeni metamorfozat într-o gândanie înspăimântătoare.

«Ce s-a întâmplat cu mine?» îi trecu prin gând. Nu era vis... «Ce-ar fi, dacă aș mai trage un pui de somn și aș uita de toate smintelile astea», gândi el, dar ideea se dovedi întru totul nerealizabilă, deoarece se obișnuise să doarmă pe partea dreaptă și, în situația actuală, nu se putea întoarce în poziția respectivă.

Acest Gregor Samsa refuză realitatea crudă în care se afla, considerând că poate totul nu este decât un vis. În același timp este încordat că nu mai poate să ajungă la serviciu.

«Of, Doamne, gândi el, ce meserie obositoare mi-am mai ales și eu ! Zi de zi pe drumuri. Neplăcerile afacerilor sunt mult mai nesuferite decât cele din magazinul părintesc de odinioară; în plus, mai trebuie să îndur și chinul voiajurilor, grija de a nu pierde legăturile trenurilor; mesele neregulate și proaste, relațiile cu oamenii, care se schimbă mereu, nu durează și nu pot deveni niciodată mai intime. Ducă-se toate astea !»

Nu lipsește din analiza lui nici acea rutină îngrozitoare, pentru el, și care se regăsește la mulți dintre noi, trezitul de dimineată, precum și gândul că dintre toți angajații el muncește cel mai mult.

«Sculatul ăsta dis-de-dimineată, gândi el, te tâmpește de tot. Omul trebuie să doarmă ca lumea. Alți voiajori duc o viață fără griji, ca niște cadâne în harem. De pildă, când mă reîntorc la birt, în cursul dimineții, pentru a transcrie comenzile obținute, îi găsesc pe toți domnii ăștia abia la micul dejun». (Kafka, 1996, pp. 80-82).

Această nuvelă a apărut în 1915, relativ în „apropierea” clasicilor sociologiei, Tönnies, Durkheim, Weber....

Nuvela prezintă, sub forma unei întâmplări nefericite, conflictul social prezent în spațiul european, la cumpăna dintre secolul XIX și XX: coșmarul și anxietatea (visele zbuciumate, gândacul înspăimântător); slujbele obositoare; naveta de serviciu și cea de plăcere (chinul voiajelor), a timpului liber – stres, plăcere; alimentația: mese neregulate și proaste; viața fără griji, viața de „cadână”, indiferența în cadrul organizațiilor; tensiunile din cadrul membrilor unei organizații; «de mult mi-aș fi dat demisia»: „înrobirea” la locul de muncă din cauza împrumuturilor bancare; «nu am fost încă niciodată bolnav în cei cinci ani de serviciu» – „munca” până la extenuare care duce la: probleme de adaptare la locul de muncă, insomnii, refuzul de a lucra în echipă; «ce-ar fi să anunț că sunt bolnav» – „boala închipuită” - formă de „relaxare” sau de odihnă, de petrecere a timpului liber.

Vânătoarea de moli

Un alt text, dintr-un studiu sociologic, de această dată mult mai aproape de noi, prezintă o stare de conflict din cadrul comunităților urbane, care coexistă cu „ordinea”, „curățenia” și „progresul”.

În primăvara lui 1997 m-am surprins adesea alergând prin apartamentul în care stăteam cu chirie în Suceava. Împărtășeam teama de moli care părea că-l bântuie la nesfârșit pe proprietarul apartamentului, domnul B. Târam scaunele dintr-o parte în alta și investigam cu atenție colțurile de sus ale camerei, în căutarea moliilor. Știam că moliile sunt periculoase pentru haine, mai ales pentru cele din lână; dar vânătoarea era însoțită de explicațiile confuze și detaliile despre ciclul de viață al moliilor expuse de proprietarul meu. Cicăleala asta mă lăsa mască.

Nu încapă nici o îndoială că pentru domnul B. acea vânătoare de moli reprezenta lupta lui pentru a menține o anumită ordine și curățenie, de fapt dorința lui de a menține o stare de fapt, iar lupta lui cu moliile poate fi înțeleasă ca o luptă cu prezentul pe care nu dorea să-l accepte.

Odată, dezamăgit de ajutorul dat de mine sau poate de lipsa mea de entuziasm, domnul B. a cerut ajutorul vecinului nostru, domnul R. Săritor, acesta a venit să vâneze moli împreună cu noi. Domnul R. a tras repede concluzia că moliile nu distrug apartamentul atât cât îi mâncaseră sufletul proprietarului meu. Cei doi vecini erau prieteni încă din anii '60, când a fost construit blocul. Se

interesau îndeaproape unul de casa altuia, făcând glume și aducându-și complimente reciproc.

Se regăsește în aceste fraze și conflictul dintre generații, mult mai acut în spațiul urban, unde izolarea face ca acest conflict să se acutizeze.

În astfel de situații, domnul R. prinsese obiceiul să mă amenințe cu băătorul de covoare dacă nu fac cel mai mic efort să păstrez curățenia (Drazin, 2009, p. 65).

Găsim elemente comune în cele două celor două lucrări amintite, *Metamorfoza* și *Vânătoarea de molii*, unde sunt nelipsiți gândacii, ca forme de accentuare a tensiunii și a conflictului. Alături de aceste insecte „periculoase” observăm că obsesia de a nu lipsi de la serviciu, în cazul nuvelei *Metamorfoza*, precum și obsesia pentru curățenie, în articolul *Vânătoarea de molii*, au aceeași intensitate emoțională, care alimentează conflictul.

Cu siguranță „gândacii” sunt o formă indirectă de a prezenta o stare tensionată din cadrul unor relații sociale. Disconfortul lor în mediul urban este sinonim cu neliniștea, nemulțumirea sau anxietatea.

Aceste două texte, analizate din perspectiva sociobiologiei, scot în evidență interacțiunile prezente în cadrul comunităților urbane, modul în care instituțiile din spațiul urban funcționează (de multe ori instituțiile nu țin seama de comportamentul uman individual, iar această funcționare „ireproșabilă” a lor produce adevărate drame, pe care societatea le încadrează „sec” la capitolul inadaptare socială).

Încheiem acest articol cu o analiză pertinentă a vieții urbane făcută de sociologul francez Pierre George și care scoate în evidență transformările care au loc în societatea modernă, transformări care sunt de cele mai multe ori ireversibile: *Creșterea numărului populației, extinderea suprafeței urbane și cu atât mai mult dispersarea spațiului urban într-o structură discontinuă și policentrică fărâmițează viața urbană... Cadrele materiale ale comunității urbane, mediul social unic, forum sau biserică, piață sau cartier comercial, loc de paradă unde se exprimă colectiv bucuriile și doliile, au dispărut progresiv.... O dată cu strada, cu cartierul, cu piața, loc de plimbare și de întâlnire, au dispărut elementele vieții urbane tradiționale, fără ca nimic să le fi înlocuit cu adevărat* (George, 1971, pp. 528-529).

Această analiză a spațiului urban, făcută la mijlocul anilor '60 seamănă izbitor cu ceea ce se petrece astăzi, la scară planetară, cu societatea în care trăim. Ca niciodată, în timpul acestei pandemii, trecem prin transformări, pe care până mai ieri le consideram ca aparținând scenariilor apocaliptice.

Observăm, în același timp, că astăzi, în plină pandemie, conflictul în spațiul urban este mai prezent ca niciodată. Cu toate acestea, nu ne

pierdem speranța că vom depăși până la urmă aceste provocări și vom ieși mult mai întăriți din această încercare, iar conflictul social va fi prezent, din ce în ce mai mult, doar în studiile și articolele viitoare.

Bibliografie

- Birnbaum, P., (2006), *Conflictele*, în Raymond Boudon, "Tratat de sociologie", Humanitas, București, pp. 269-311.
- Boudon, R., (2006), *Tratat de sociologie*, Humanitas, București.
- Mills, C. Wright, (1975) *Imaginația sociologică*, Editura Politică, București.
- Giddens, A., (2010), *Sociologie*, Editura All, București, 2010.
- Tönnies, F., (1944), *Communauté et société*, Presses Universitaires de France, Paris.
- Kafka, F., (1976), *Metamorfoza*, Editura Rao, București.
- Drazin, A., (2009), *Vânătoarea de molii: curățenie, intimitate și progres în România*, în Vintilă Mihăilescu (coord.), "Etnografii urbane. Cotidianul văzut de aproape", Polirom, Iași, pp. 65-86.
- Mihăilescu, V., (coord.), (2009), *Etnografii urbane. Cotidianul văzut de aproape*, Polirom, Iași.
- George, P., (1971), *Perspectivă asupra lumii actuale*, în "Sociologia franceză contemporană", Editura Politică, București, pp. 524-529.
- ***, (1971), "Sociologia franceză contemporană", Editura Politică, București.
- S.J.A.N.Br (Arhivele Naționale ale României, Serviciul Județean Brăila), (1950), Fond Comitetul Raional Făurei, Dosar 1.